

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ

Լույս է տեսնում 1995 թվականից տարին չորս անգամ

4 (90). 2016

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

- Քոթանջյան Հ. Ս.**
քաղաքական գիտությունների
դոկտոր (Ռ-Դ), պրոֆեսոր,
Ռ-Դ Ռազմական գիտությունների
ակադեմիայի ընտրված
իսկական անդամ,
հակահարկերի կուրսի գծով
գիտնական-փորձագետ (ԱՄՆ)
(նախագահ)
- Զիլինգարյան Գ. Ս.**
(գլխավոր խմբագիր)
- Ալեքսանյան Ա. Ջ.**
- Այդինյան Ռ. Ա.**
- Այվազյան Լ. Գ.**
- Ապրիամով Է. Ա.**
- Ավետիսյան Վ. Ն.**
- Դավթյան Ա. Մ.**
- Իսախանյան Մ. Ռ.**
- Խաչատրյան Կ. Ա.**
- Խաչատրյան Տ. Վ.**
- Խաչատրյան Յու. Գ.**
- Ղահրամանյան Ա. Բ.**
- Մարգարյան Վ. Հ.**
- Մարտիրոսով Լ. Ա.**
- Յալանուզյան Ա. Կ.**
(գլխ. խմբագրի տեղակալ)
- Յուլյան Ն. Ի.**
- Նազարյան Ա. Ս.**
- Շահնազարյան Թ. Ն.**
- Շիրինյան Մ. Ա.**
- Պողոսյան Բ. Պ.**
- Մարգարյան Վ. Ռ.**
- Սեդրակյան Ս. Գ.**
- Վարդանյան Ա. Գ.**
- Տեր-Գրիգորյանց Ն. Գ.**
- Տոնոյան Գ. Է.**

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

«ԱԶԳ-ԲԱՆԱԿ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ

ՀՀ Պաշտպանության նախարար *Վիզին Մարգարյանի* ելույթը Պաշտպանության նախարարին կից կոլեգիայի նիստում (29.10.2016) 7

«ԱԶԳ-ԲԱՆԱԿ» ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՅԱՑՄԱՆ ՈԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՆԻՇՆԵՐԸ.

ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԱԶՈՐԻՑ ԴԵՊԻ ՀՀ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ (ԿՈՆԵԿՏԻՎ ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ)

Հ. Ս. Քոթանջյան, «Ազգ-բանակ» ռազմավարական համակարգը ՀՀ կիրքերովային պաշտպանական-քաղաքական-տնտեսական-սոցիալական հեռանկարում 21

Պ. Ա. Զորսկյան, «Ազգ-բանակ». Հայոց աշխարհագորը պատմության հովվություն 32

Տեր Անուշավան եպիսկոպոս Ժամկոչյան, Լ. Ա. Մարգարյան, Հայոց Առաքելական Եկեղեցին և նրա սպասավորները աշխարհագորի պայքարում . . 39

Ա. Կ. Յալանուզյան, «Ազգ-բանակը» որպես Հայոց աշխարհագորի նորամուծական հեռանկար. ազգի մորիլիզացման տեղեկատվական-կազմակերպական ռազմավարության ուղեմիջները 49

Ա. Հ. Գրիգորյան, Կ. Ա. Գալոյան, «Ազգ-բանակ» ռազմավարության կիրքերովային կերպական հեռանկարը. ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանի միջազգային և միջգերատեսչական համագործակցությամբ ՀՀ կիրքերովայինությունների ծավալման ռազմավարության մշակումը որպես «ազգ-բանակ» համակարգի հեռամետ զարգացման ուղեմիջ 60

Ա. Գ. Դավթյան, Ա. Պ. Պերրոսյան, Մ. Ա. Փարվանյան, «Ազգ-բանակ» համակարգի ձևավորման գործում պետական նպատակային ծրագրերի մշակումն ու իրագործումը որպես ՀՀ գիտատեխնիկական-տնտեսական համալիր զարգացման խթանիչ գործոն. ՀՀ-ում ռազմավարական-պաշտպանական պատվերի նորամուծական հեռանկարը	72
Տ. Տ. Քոչարյան, Ս. Գ. Կեզիշյան, Հայաստանի Հանրապետությունում «ազգ-բանակ» հայեցակարգի կենսագործման ռազմավարական իրավանորմատիվային կողմնորոշիչները	88
Չ. Դ. Ասատրյան, «Ազգ-բանակ» համակարգի հոգեբանամանկավարժական ապահովման հիմնախնդիրը	102
Ա. Գ. Իսրայելյան, Գ. Վ. Աղաշանյան, «Ազգ-բանակ» համակարգի ներդրման արտաքին քաղաքական չափումը	112
Ա. Վ. Աթանեսյան, Հայաստանում բանակի և զինծառայողների հեղինակության ապահովման հիմնախնդիրները «ազգ-բանակ» հայեցակարգային մոդելի մշակման համատեքստում	121

ՈԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Դ. Ս. Չիլինգարյան, Ա. Ա. Մարտիրոսյան, Ն. Ս. Մկրտչյան, Լ. Հ. Պապիկյան, Զ. Վ. Փիրոյան, Համարի բառարան	136
---	-----

ԳԻՏԱԽՈՐՀՐԳԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

- Ռ. Վ. Աղոզումցյան, հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր,
 - Ն. Հ. Առաքելյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Լ. Ս. Արզունանյան, բանասիրական գիտությունների դոկտոր,
 - Գ. Ե. Բաղդասարյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Ս. Ա. Գալստյան, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Ս. Գ. Գալստյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Հ. Ա. Գևորգյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Կ. Ս. Դանիելյան, կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր,
 - Բ. Ն. Հարությունյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Վ. Մ. Հարությունյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Հ. Հ. Մաթևոսյան, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ,
 - Ա. Հ. Մանթաշյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Մ. Մ. Մարգարյան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Է. Գ. Մինասյան, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Մ. Մ. Միրիջանյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Կ. Ս. Մոսոյան, տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Յու. Ս. Չիլինգարյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Հ. Յ. Սայադյան, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 - Ռ. Ա. Սաֆրասարյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,
 - Ա. Հ. Սիմոնյան, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ,
 - Հ. Ս. Սիսակյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

«АЙКАКАН БАНАК» («АРМЯНСКАЯ АРМИЯ»)

ВОЕННО-НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ НАЦИОНАЛЬНОГО
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ОБОРОНЫ
МИНИСТЕРСТВА ОБОРОНЫ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

№ 4 (90). 2016

Издается 4 раза в год

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Котангжян Г. С., доктор политических наук (РФ), профессор, действительный избранный член Академии военных наук РФ, научный эксперт по контртерроризму (США) (председатель), *Чилингарян Д. С.* (гл. редактор), *Аветисян В. Н.*, *Айвазян Л. Г.*, *Айдинян Р. А.*, *Алексян А. Дж.*, *Априамов Э. А.*, *Варганян А. Г.*, *Давтян А. М.*, *Елчян Н. И.*, *Исаханян М. Р.*, *Каграманян А. Б.*, *Маргарян В. Г.*, *Мартirosов Л. А.*, *Назарян А. С.*, *Погосян Б. П.*, *Саргсян В. Р.*, *Седракян С. Г.*, *Тер-Григорьянц Н. Г.*, *Тоноян Д. Э.*, *Хачатрян К. А.*, *Хачатрян Т. В.*, *Хачатуров Ю. Г.*, *Шахназарян Т. Н.*, *Ширинян М. А.*, *Яланузян А. К.* (зам. глав. ред.)

СОДЕРЖАНИЕ

КОНЦЕПЦИЯ «НАЦИЯ–АРМИЯ»

Выступление Министра обороны РА *Вигена Саргсяна* на заседании Коллегии при Министре обороны (29.10.2016) 7 (11)*

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ

СТАНОВЛЕНИЯ СИСТЕМЫ «НАЦИЯ–АРМИЯ»:

ОТ ВСЕАРМЯНСКОГО ОПОЛЧЕНИЯ

К ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ОБОРОНЕ РА

(КОЛЛЕКТИВНАЯ МОНОГРАФИЯ)

Г. С. Котангжян. Стратегическая система «нация–армия» в цифровой оборонно-политико-экономико-социальной перспективе 21 (24)

П. А. Чобанян. «Нация–армия»: всеармянское ополчение в историческом разрезе 32

Епископ Анушаван Жамкочян, Л. А. Саргсян. Армянская Апостольская Церковь и ее служители в ополченческой борьбе 39

А. К. Яланузян. «Нация–армия» как инновационная перспектива Армянского ополчения: ориентиры информационно-организационной стратегии мобилизации нации 49

А. Г. Григорян, К. А. Галоян. Киберорганизационная перспектива стратегии «нация–армия»: разработка стратегии развертывания кибервозможностей РА посредством международного и межведомственного сотрудничества Национального исследовательского университета обороны МО РА как ориентир грядущего развития системы «нация–армия» 60

* Цифры в скобках обозначают страницу, с которой начинается текст на русском языке.

А. Г. Давтян, А. П. Петросян, М. А. Парванян. Разработка и реализация государственных целевых программ в деле формирования системы «нация–армия» как стимулирующий фактор комплексного научно-технического и экономического развития РА: инновационная перспектива оборонно-стратегического заказа в РА	72
Т. Т. Кочарян, С. Г. Кегишян. Нормативно-правовые стратегические ориентиры реализации в Республике Армения концепции «нация–армия»	88
З. Д. Асатрян. Задача психолого-педагогического обеспечения системы «нация–армия»	102
А. Г. Израелян, Г. В. Агаджанян. Внешнеполитическое измерение внедрения системы «нация–армия»	112
А. В. Атанесян. Задачи обеспечения авторитета армии и военнослужащих в Армении в контексте разработки концептуальной модели «нация–армия»	121

ВОЕННАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ

Д. С. Чилингарян, А. А. Мартиросян, Н. С. Мкртчян, Л. Г. Папикян, К. В. Пироян. Словарь номера	136 (137)
--	-----------

НАУЧНО-КОНСУЛЬТАЦИОННЫЙ СОВЕТ:

- Р. В. Агузумцян, кандидат психологических наук, профессор;
Н. У. Аракелян, академик НАН РА;
Л. С. Арзуманян, доктор филологических наук;
Б. Н. Арутюнян, доктор медицинских наук, профессор;
В. М. Арутюнян, академик НАН РА;
Г. Е. Багдасарян, академик НАН РА;
С. А. Галстян, доктор филологических наук, профессор;
С. Г. Галстян, доктор медицинских наук, профессор;
Г. А. Геворкян, академик НАН РА;
К. С. Даниелян, кандидат биологических наук, доктор географических наук;
А. А. Манташян, академик НАН РА;
М. М. Маргарян, доктор политических наук, профессор;
Г. Г. Матевосян, член-корреспондент НАН РА;
Э. Г. Минасян, доктор исторических наук, профессор;
М. М. Мириджанян, доктор медицинских наук, профессор;
К. С. Мосоян, доктор технических наук, профессор;
Р. А. Сафрасмян, академик НАН РА,
О. Я. Саядян, доктор географических наук, профессор,
А. Г. Симонян, член-корреспондент НАН РА,
А. С. Сисакян, доктор медицинских наук, профессор;
Ю. С. Чилингарян, академик НАН РА

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԲԱՆԱԿԻ ԵՎ ԶԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ
ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
«ԱԶԳ–ԲԱՆԱԿ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՄՈՂԵԼԻ ՄՇԱԿՄԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

Ա. Վ. ԱԹԱՆԵՍՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
ԵՊՀ Կիրառական սոցիոլոգիայի ամբիոնի վարիչ,
ՀՀ ՊՆ ՊԱՀՀ-ի ԱՌՀԻ-ի Տարածաշրջանային ռազմավարական
վերլուծությունների կենտրոնի գիտնական-վերլուծաբան

«Ազգ–բանակը այն վստահությունն է,
որ հասարակությունն ունի դեպի իր զինված ուժերը
և դեպի իր սպայական անձնակազմը»¹:

Պետության կողմից իրականացվող ցանկացած խոշոր քաղաքական նախագիծ կամ անվտանգային քաղաքականություն ունի ներանձնային չափում՝ մարդու կողմից այդ քաղաքականության ըմբռնման, դրան համաձայնելու կամ չհամաձայնելու, աջակցելու, վստահելու կամ չվստահելու մակարդակը²: Սա հատկապես վերաբերում է պետության զինված ուժերին, որոնց կողմից իրականացվող առանձնահատուկ անվտանգային գործառնությունների արդյունավետության համար անհրաժեշտ է ուղղակիորեն և անուղղակիորեն ներգրավված մարդկային ներուժի համարժեք ընկալումն ու աջակցությունը:

Ազգ–բանակ հարաբերությունների տիրույթում հատկապես կարևորվում է բանակ–հասարակություն արդյունավետ փոխհարաբերությունների ամբողջությունը, ներառյալ՝ բնակչության և, հատկապես՝ թիրախային խմբերի կողմից բանակի գործառնությունների համարժեք ընկալումը, ազգային անվտանգության և պետության պաշտպանության գործում մասնակցության անհրաժեշտության գիտակցումն ու բանակաշինությանը մասնակցելու կարողությունը: Բանակ–հասարակություն համագործակցությունը նշանակում է նաև բնակչության լիարժեք տեղեկացվածությունը բանակի՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի կողմից իրականացվող գործառնությունների մասին, բանակի և զինծառայողների հանդեպ վստահությունն ու մշտական աջակցությունը:

¹ «ՀՀ Պաշտպանության նախարար Վիգեն Սարգսյանի ելույթը պաշտպանության նախարարին կից կոլեգիայի նիստի ընթացքում»: ՀՀ ՊՆ պաշտոնական կայք, 29.10.2016 (<http://www.mil.am/hy/news/4466>):

² Այդ մասին տես, օրինակ, *B. Buzan, O. Weaver, J. de Wilde. Security: A New Framework for Analysis. London, 1998; A. Atanesyan. Human security and securitization: the role of international media in accumulation of public expectations and public protest. «Digest of World Politics of the XXI Century». Annual Review. St. Petersburg State University, School of International Relations, 2014, Vol. 7, PP. 527–542:*

Բանակը փակ կառույց է. Ազգ–բանակ հարաբերությունների սերտացմամբ այն չպետք է դառնա բաց և համապատասխանաբար խոցելի, հատկապես հանրային տեղեկատվահաղորդակցական դաշտում: Բանակի՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի մասին տեղեկատվության հանրայնացումն ու բանակ–հասարակություն մշտական երկխոսությունը պետք է բխի ամկա անվտանգային միջավայրի առանձնահատկություններից, բանակի կողմից իրականացվող գործառույթների բնույթից, Պետական և ծառայողական գաղտնիքի մասին ՀՀ օրենքից և համապատասխան այլ կանոնակարգերից:

Միևնույն ժամանակ, բանակի մասին տեղեկատվությունը պետք է նպաստի բանակի հեղինակության ամրապնդմանն ու զարգացմանը բնակչության տարբեր շերտերի աչքերում, խթանի հասարակության մեջ բանակի հետ կապված դրական սպասումները, ապահովի ազգային ներուժի մշտական հավաքագրվածությունը պետության պաշտպանության համար: Սա ենթադրում է բանակի՝ որպես պետության ենթահամակարգի, ինչպես նաև զին–ծառայողների հեղինակության ապահովումը, պետության, բանակի և զինծառայողների դրական նպաստավոր կերպարը (իմիջը)* հասարակության լայն շերտերի և հատկապես թիրախային խմբերի (զորակոչային տարիքի երիտասարդներ, զինվորներ և պայմանագրային զինծառայողներ, սպաներ, իրենց ընտանիքների անդամներ, լրագրողներ, և այլն) ընկալումներում:

Պետության կերպարը, իմիջը ներառում է.

1. Քաղաքական համակարգ՝ իշխանության ինստիտուտներով,
2. Քաղաքական առաջնորդներ՝ իրենց անհատական իմիջով,
3. Տնտեսական համակարգ,
4. Մշակութային անցյալ³:

Զինված ուժերի հեղինակությունը պետության իմիջի կարևորագույն բաղադրատարրերից է: «Զինված ուժերի իմիջը սահմանվում է որպես զանգվածային գիտակցությունում (ամբողջ հասարակության կամ դրա առանձին մասերի՝ քաղաքացիների առանձին խմբերի՝ թիրախային լսարանների, այդ թվում նաև զինծառայողների) ձևավորված կերպար, որը բնութագրում է դրա արտաքին և ներքին բովանդակությունն ու ձևը, դրա համապատասխանությունը կամ անհամապատասխանությունն իր առաքելությանը, հասարակության և իրավիճակի պահանջներին: ԶՈՒ-ի իմիջը արտացոլում է երեք կերպարներ՝ անցյալի, ընթացիկ և հեռանկարային: Անցյալի կերպարում արտացոլվում են այդ պետության և բանակի հերոսական դրվագները, օրինակ է դառնում պատմական ռազմարվեստը, բանակի բարոյա հոգեբանական մթնոլորտը ձևավորվում է ռազմական և ազգային որևէ գաղափարախոսության

* Անգլերեն *image*՝ «պատկեր», «կերպար»:

³ Տես Ն. Ա. *Մելքոնյան*, Երկրի իմիջի կառուցակցման հիմքերը: «Բանբեր Երևանի համալսարանի», «Սոցիոլոգիա, Տնտեսագիտություն», 2011, հմ. 133.5:

հիման վրա: Այս իմիջը հաստատուն է և կարծրատիպային: **Ընթացիկ կերպարն** արտացոլում է բանակի ներկա գործունեությունը, մարտունակությունը, զինտեխնիկայով հագեցվածությունը, ընթացող բարեփոխումները: Բանակի ընթացիկ կերպարը միշտ ենթակա է դրականից-բացասական և հակառակ անցմանը, քանի որ այս իմիջը կախված է բանակում տեղի ունեցող իրադարձություններից: Ուստի դրական ընթացիկ իմիջ ձևավորելու և պահպանելու համար պետք է ընդգծվեն կոնկրետ հաղթանակներ և բանակի էֆեկտիվ գործողությունները: **Հեռանկարային իմիջը** զինված ուժերի այն կերպարն է, որն ակնկալվում է սոցիումի կողմից: Հեռանկարային կերպարի կերտումը հիմնվում է բանակի՝ ապագայում հնարավոր կամ պոտենցիալ թշնամուն հաղթելու կարողությունը ցույց տալու միջոցով⁴:

Բանակի հեղինակությունը ձևավորող հետևյալ հիմնական գործոններն են.

1. **Բանակի գործառության առանձնահատկություններն ու արդյունավետությունը**, արդի պայմաններում զինված ուժերի կողմից իրականացվող մարտական խնդիրների լուծման մակարդակը:
2. **Տվյալ ազգի անվտանգության պատմության մեջ բանակի ներգրավվածության աստիճանն ու առանձնահատկությունները, ժողովրդի ռազմական ավանդույթները**, այդ թվում՝ հերոսական անցյալը, պատմական հիշողության մեջ բանակի տեղը և դերը: Ազգային պատմական հիշողության մեջ բանակի բարձր կարգավիճակի, դրական իմիջի ապահովմանն են նպաստում անցյալի և ներկայի զինվորականներին և ճակատամարտերին նվիրված հուշարձանները, հուշամեդալները, գրքերը, հայրենասիրական երգերը, արվեստի այլ ստեղծագործություններ:
3. **Զինված ուժերի ներկայացուցիչների՝ որպես բանակայինների և քաղաքացիների ինքնընկալման առանձնահատկությունները**: Բանակի իմիջի այս բաղադրիչը ենթադրում է բանակայինների կողմից իրենց ռազմական մասնագիտության մասին ընկալումները, իրենց տեսակետը զինծառայության արդյունավետության, պատվաբերության, վտանգավորության աստիճանի, հեռանկարային և այլ մասնագիտությունների շարքում մրցունակ լինելու մասին: Բացի այդ, բանակի իմիջի վրա էապես անդրադառնում է զինծառայողների սոցիալական ապահովվածության մակարդակը, իրենց և ընտանիքի անդամների սոցիալական պաշտպանվածությունը:
4. **Զինված ուժերի ներկայացուցիչների մասին հասարակական ընկալումները**, ներառյալ՝ զինվորականների մասնագիտական և բարոյահոգեբանական որակները, համազգեստը, պահելաձևը հանրային

⁴ Տես Ն. Մելքոնյան, Վ. Հոբոսյան, ԶԼՄ-ների դերը ՀՀ ԶՈՒ-ի իմիջի ձևավորման գործընթացում: «Բանակ և հասարակություն. փողոցային արատավոր բարքերի հետ պայքարի արդիական հիմնախնդիրները», հոդվածների ժողովածու: Խմբ. Գ. Հարությունյան, Ա. Աթանեսյան, Ա. Մկրտիչյան: Ե., 2014, էջ 83–84:

վայրերում: Բանակի իմիջը էպպես կախված է այն տեղեկատվությունից, որը բանակի և զինծառայության վերաբերյալ փոխանցում են զինվորականները (այդ թվում՝ զորացրվածները): Այսպես, զորացրվածների մասնակցությունը ամենօրյա կենցաղային հաղորդակցմանը փողոցի, բակի, ընկերական շրջապատի մակարդակում որոշ դեպքերում ասեկոսների, բամբասանքների, թյուրընկալման տեղիք է տալիս և սխալ տպավորություն է ստեղծում բանակի իրական պատկերի վերաբերյալ, ինչը հետագայում բացասաբար է անդրադառնում զորակոչային տարիքի երիտասարդների և իրենց հարազատների վարքի վրա՝ բանակի հետ իրենց առնչությունների հետ կապված:

5. **Զինված ուժերի հրամկազմի ներկայացուցիչները**, որոնց անհրաժեշտ է բանակի իմիջը պայմանավորելու տեսանկյունից առանձնացնել մյուս զինծառայողներից՝ հաշվի առնելով իրենց, այդ թվում, առաջին հերթին՝ գերագույն զխավոր հրամանատարի՝ հրապարակային գործիչ լինելը: Տվյալ անձանց մասնակցությունը պետության քաղաքական և տնտեսական կյանքին արդյունավետ լինելու դեպքում նպաստում է բանակի բարձր վարկանիշի ապահովմանն ու, մյուս կողմից, այդ անձանց ներգրավումը տարաբնույթ երկիմաստ գործարքներում, անարդյունավետ լինելը քաղաքական ասպարեզում կարող է բացասաբար անդրադառնալ բանակի իմիջի վրա:
6. **ԶՈՒ-ում զինծառայության կազմակերպման որակը՝** կարգապահության, կանոնակարգվածության, միասնականության, արդյունավետության, առաջնորդության և զարգացման ապահովումը, տարաբնույթ շեղումների կանխումն ու ծագող հիմնախնդիրների արդյունավետ հաղթահարումը:
7. **Ուզմական տեխնիկան**, դրա արդյունավետ կիրառումը մարտական խնդիրների լուծման գործում, տեխնիկայի պարբերական արդիականացումն ու ցուցադրումը շքերթներին:

Հաշվի առնելով ՀՀ և ԼՂՀ առանձնահատուկ անվտանգային միջավայրը, որում մշտապես առկա են ռազմական, ինչպես նաև հարակից բնույթի սպառնալիքներ, պետք է մշտապես պատրաստ լինել ինչպես ավանդական, այնպես էլ ժամանակակից սերնդի պատերազմներին, որոնք ենթադրում են մարդկային ներուժի և կամային հատկությունների կարևորումը: Ինչպես ցույց տվեցին 2016 թ. ապրիլի 2-5-ը ԼՂՀ-ի հանդեպ Ադրբեյջանի ռազմական ոտնձգությունների դեմն առած հայկական զինված ուժերի և կամավորականների գործողությունները, կամային հատկությունները, հերոսությունն ու մարդկային ներուժը առանձին դեպքերում անգամ փոխհատուցել է տեխնիկական խնդիրների առկայությունը և ապահովել պաշտպանության արդյունավետությունը: 2016 թ. «Քառօրյա պատերազմի» դասերը վկայում են բանակաշինության գործում դեռևս առկա բացթողումների, այդ թվում՝ բանակում առկա կոռուպցիոն ռիսկերի, պաշտպանական նպատակների համար անհրաժեշտ ռեսուրսների սակավության և, հնարավոր է՝ պաշտոնական դիրքի չարաշահմամբ դրանց անտեղի օգտագործման մասին:

Բոլոր պետությունների **զինված ուժերի իմիջի կարևորագույն տարրն է սպայի կերպարը**, որի ամրապնդումը նպաստում է ՋՈՒ-ի համարժեք ընկալմանն ինչպես հասարակության, այնպես էլ իրենց՝ զինծառայողների կողմից: Ինչպես նշել է բնութագրելով «Ազգ-բանակ» հայեցակարգային ուղենիշները, ՀՀ Պաշտպանության նախարար Վ. Սարգսյանը, «Ղա այն հասարակությունն է, որում սպան ամենահարգված և մեծարված քաղաքացին է: Բայց նաև այն սպան է, ով բանիմացության, առաջնորդության, ինքնավստահության, բայց երբեք ոչ ինքնագոհության մարմնացում է»⁵: Սպան մշտապես դրսևորել է բանակի գործառույթային հատկությունների մեծ մասը՝ մարտունակությունը, արիությունը, ազնվությունը, կազմակերպական ծիրքը: Սպան իր բարոյահոգեբանական որակներով և արտաքին կերպարով ներկայացրել է բանակը, եղել ՋՈՒ-ի հավաքական կերպարը:

Սպայի կերպարը պայմանավորված է մի շարք գործոններով, այդ թվում՝

1. **Տվյալ հասարակության մեջ տարածված և իշխող արժեքներով և բարքերով**, այդ թվում՝ հակաարժեքներով, որոնք բացասաբար են ազդում հերոսական մղման, զինակիցների հետ փոխհարաբերությունների, մարտական պատրաստվածության, զինվորական կոլեկտիվի ղեկավարման հնարավորությունների վրա, և այլն:
2. **Սոցիալ-տնտեսական պայմաններով**: Պետության և հասարակության կողմից բանակին ցուցադրվող աջակցության որակը պայմանավորված է պետության տնտեսական վիճակով, ներուժով և ռեսուրսներով, այդ թվում՝ ֆինանսական, որոնք հատկացվում են զինվորականների և իրենց ընտանիքների սոցիալ-տնտեսական ապահովվածությանը:
3. **Ռազմական կրթության մակարդակով և հնարավորություններով**: Սպաների համապատասխան որակյալ կրթության և վերապատրաստումների իրականացման, զինծառայության ընթացքում ինքնակրթության խթանման, զորավարությունների պարբերական իրականացման միջոցով ապահովվում է սպայական անձնակազմի մարտունակությունն ու պատրաստվածությունը: Մինչդեռ, տարբեր պետությունների քաղաքական և ռազմական ղեկավարության կողմից սպայական անձնակազմի կրթության և մշտապես մարտունակ վիճակում լինելու համար համապատասխան պայմանների ապահովման հիմնախնդիրը տարբեր կերպ է ընկալվում և լուծվում, ինչն ուղղակիորեն պայմանավորում է բանակների ակնհայտ տարբերությունը:
4. **Ռազմական ավանդույթներով և պատմական հիշողությամբ**: Տվյալ ժողովրդի մարտական անցյալը, պատերազմների հետ կապված պատմական իրողությունները, հատկապես հաղթանակները և այդ մասին հավաքական (կոլեկտիվ) հիշողությունը սպայի ծնավորման կարևորագույն գործոններից են, որոնց շնորհիվ սպայի զինծառայությունը

⁵ «ՀՀ Պաշտպանության նախարար Վիգեն Սարգսյանի ելույթը պաշտպանության նախարարին կից կոլեգիայի նիստի ընթացքում» (<http://www.mil.am/hy/news/4466>):

դառնում է նպատակադրված, իմաստավորված, ազգանպաստ և արդյունավետ:

ԽՍՀՄ փլուզումից հետո ազգային բանակների ձևավորման գործընթացը տեղի է ունեցել հետխորհրդային անցումային հասարակություններում նոր արժեհամակարգի, սոցիալ-տնտեսական նոր հարաբերությունների ձևավորման պայմաններում, որոնք հենված էին շուկայական տնտեսության, կապիտալիզմի, ռացիոնալության, սպառողականության մշակույթների տարրերի ներարկման և դրանց յուրովի ընկալման վրա: Որպես հետևանք, սպայի կերպարն այսօր կապակցվում է ոչ միայն բարձր արժեքների, այլ նաև առանձին դեպքերում՝ հակաարժեքների հետ*:

Բանակի իմիջի փոխակերպման վրա ազդում են ոչ միայն ներկա, այլ նաև նախկին զինծառայողները, որոնք այս կամ այն չափով ներգրավված են քաղաքացիական պաշտոններում և հարմարված քաղաքացիական կյանքին: Նախկին զինծառայողների սոցիալական հարմարման և պաշտպանվածության հիմնախնդիրները բազմիցս սոցիալական քաղաքականության, ինչպես նաև բանակի բարեփոխումների առարկան են դարձել: Միևնույն ժամանակ, զորացրվելուց հետո նախկին զինծառայողներն օբյեկտիվորեն շարունակում են բախվել հասարակության մեջ հարմարվելու, նոր աշխատատեղեր փնտրելու, նոր սոցիալական կապեր և հարաբերություններ հաստատելու հիմնախնդիրներին**:

* Ինչպես, օրինակ, նշում են ռուսաստանցի մասնագետները, «Պլխավոր դատախազության տվյալներով, այսօր յուրաքանչյուր չորրորդ հանցագործությունը Ռուսաստանի Ղաշնության զինված ուժերում կատարվում է սպաների կողմից: Սա վերջին հինգ տարիների ամենաբարձր ցուցանիշն է: Ընդ որում, ավագ սպաները՝ գնդապետներն ու գեներալները, հիմնականում մասնակցում էին կոռուպցիոն հանցագործություններին: Միայն 2008 թ. կոռուպցիոն հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվության է ենթարկվել ավելի քան 500 սպա, այդ թվում՝ 350-ից ավելի ավագ սպա, որոնցից 117-ը՝ զորամասի հրամանատար և 20-ը՝ գեներալ: Սոցիոլոգիական հետազոտությունների տվյալների վերլուծության համաձայն՝ արդի պայմաններում զորամասերի հրամանատար-սպաների էական մասի համար բնութագրական է զինվորական կոլեկտիվներում իրենց հեղինակությունը չապահովող իմիջը: Սպաների քանակը, որոնք ունեն առավելագույն զործառնական պահանջված իմիջը («օպտիմալ»), զորակոչային սկզբունքով համարվող զորամասերում հետազոտության իրականացման պահին անբավարար էր՝ մոտ 50 %: Սա զգալիորեն նվազեցնում է զինվորական ստորաբաժանման կառավարման արդյունավետությունը: Այս հանգամանքը պայմանավորում է ժամանակակից սպա-դեկավարների իմիջի կատարելագործմանն ուղղված կառավարչական որոշումների մշակման և իրացման անհրաժեշտությունը» (տես *Դ. Տ. Крутигин. Имидж офицера-руководителя современных Вооруженных Сил Российской Федерации. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук. М., 2011* (<http://www.dissercat.com/content/imidzh-ofitsera-rukovoditelya-sovremennykh-vooruzhennykh-sil-rossiiskoi-federatsii>):

** Անգամ Ղարաբաղյան պատերազմի ազատամարտիկներից ոմանք, լինելով հաղթող կողմի ներկայացուցիչներ, իրենց հետպատերազմյան կյանքում բախվել են զործագրկության, սոցիալական անապահով կյանքի, մոռացվածության հիմնախնդիրներին (տես «ՀՀ ՊՆ հայտարարությունը՝ ազատամարտիկների բողոքի ելույթների վերաբերյալ»: «ՌԱԶՄ.info», 31 հուլիսի 2013 (<http://razm.info/16768>):

Նախկին զինծառայողների, վետերանների կերպարը, դերը և հեղինակությունը հասարակության մեջ վկայում են պետության և հասարակության վերաբերմունքի մասին նրանց հանդեպ, ովքեր ծառայել են հայրենիքին: Համապատասխանաբար, սոցիալական այս խմբի անապահով վիճակը, արտաքին անբարվոք տեսքն ու կարիքները ի ցույց են դնում բանակի հանդեպ պետության և հասարակության անփույթ, անշնորհակալ վերաբերմունքը՝ խոչընդոտելով գալիք սերունդների պատրաստակամությունն ու ցանկությունը՝ ծառայելու իրենց պետության զինված ուժերում:

Կարելի է ամանձնացնել բանակի և զինծառայողների իմիջի ձևավորման և փոփոխման վրա ազդող հետևյալ տեղեկատվահաղորդակցական գործոնները.

- **Բանակի կողմից սեփական նախաձեռնությամբ և միջոցներով (նաև՝ բանակի հետ պաշտոնապես համագործակցող լրատվամիջոցներով) տարածվող տեղեկատվությունը:** Որպես ռազմական իրադարձությունների և զինծառայության հետ առնչվող գործընթացների առաջնային աղբյուր՝ պաշտպանական ոլորտի համապատասխան գերատեսչություններն իրենց տեղեկատվական միջոցներով այս կամ այն չափով իրականացնում են հասարակայնության հետ կապերն ու համագործակցությունը հասարակության լայն շերտերի, հատկապես՝ թիրախային խմբերի (գորակոչային տարիքի երիտասարդներ, զինծառայողների ընտանիքներ, հարազատներ) հետ⁶: ՀՀ-ում բանակի կողմից իրականացվող տեղեկատվահաղորդակցական գործառույթը առաջնորդվում է ՀՀ ՊՆ Հանրային իրազեկման հայեցակարգով⁷: Անշուշտ, բանակի կողմից սեփական իմիջի ապահովման համար տեղեկատվական գործընթացներ իրականացնելուց զատ անհրաժեշտ է պետական և հասարակական այլ մարմինների աջակցող գործունեությունը, հատկապես՝ պատերազմական պայմաններում, երբ հակառակորդի կողմից ներդրվող տեղեկատվական պատերազմի գործիքարանին անհրաժեշտ է հակադրել սեփական զինված ուժերին աջակցող, համապարփակ, բազմաբնույթ և տարբեր աղբյուրներից իրականացվող տեղեկատվաքարոզչական համակարգը:
- **Բանակի (այդ թվում՝ առանձին ստորաբաժանումների, կառուցվածքային օղակների, առանձին զինծառայողների) հետ ուղղակի և անուղղակի առնչության անհատական փորձը:** Այսպես, գորակոչված և զինծառայությունն անցնող երիտասարդը ծառայության ընթացքում մասնակ-

⁶ Տես, օրինակ, «Զինուժ» լրատվական-տեղեկատվական հաղորդաշարը (<http://www.1tv.am/hy/program/%D4%B6%D5%AB%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%AA/9>), ՀՀ ՊՆ «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսը (http://www.mil.am/hy/institutions/60/p/journal_66), «Հայ զինվոր» ՀՀ պաշտպանության նախարարության պաշտոնաթերթը (<http://www.hayzinvor.am/>):

⁷ Տես «ՀՀ ՊՆ հանրային իրազեկման հայեցակարգ», 9 դեկտեմբերի 2010: ՀՀ ՊՆ պաշտոնական կայք (<http://www.mil.am/hy/68/70/165>):

ցում է բանակի առօրյային, զինվորական կոլեկտիվի գործունեությանը, կենցաղին, ծառայողական և մարտական խնդիրների լուծմանը, ձեռք է բերում նոր արժեքներ և սկզբունքներ: Արձակուրդների ժամանակ և ապա՝ զորացրվելուց հետո նա, վերադառնալով տուն, պատմում է իր սոցիալական միջավայրում (ընտանիք, բակ, դասընկերներ, հարազատներ, և այլն) բանակի և զինծառայության մասին, մասամբ՝ օբյեկտիվ փորձի, մասամբ՝ սուբյեկտիվ-անհատական ապրումների հիման վրա՝ դրանով իսկ ձևավորելով բանակի և զինծառայության վերաբերյալ պատկերացումներ և գնահատականներ իր միջավայրում, այսինքն՝ ազդելով բանակի իմիջի վրա: Բանակի իմիջի վերաբերյալ ձևավորվող անհատական պատկերացումներն ու ընկալումները ժամանակի ընթացքում դառնում են բանակի իմիջի բաղկացուցիչ մասը:

- **Ընտանեկան պատմություններ բանակի, պատերազմի, զինծառայողների մասին:** Գրեթե յուրաքանչյուր ընտանիք իր պատմության մեջ ունի հիշողություններ իր նախնիների կամ ներկաների պատերազմական փորձի, ռազմական գործողություններին մասնակցության, զինվորական լինելու վերաբերյալ: Ընտանեկան պատմությունները կարևորագույն գործոններից են՝ երեխաների և պատանիների սոցիալականացման, այն է՝ հասարակության մեջ կողմնորոշվելու, հարմարվելու, հիմնարար արժեքների յուրացման և կրկնօրինակման համար:
- **Կրթական համակարգը:** Բացի վերոնշյալ գործոններից, բանակի մասին մարդկանց, հատկապես՝ երիտասարդների պատկերացումները ձևավորվում են նաև ուսման ընթացքում: Բուհական և հատկապես դպրոցական ուսումնական ծրագրերում ազգային կրթության ապահովումը, ազգային արժեքների տարածումը, հայրենասիրության, փոխաջակցության, միասնականության և այլ արժեքների սերմանումը կարևորագույն խնդիրներից են, որոնց բացակայությունը կամ վիճարկումը ուղղակի կամ անուղղակի կերպով անդրադառնում է բանակի մարտունակության, դրանով իսկ՝ պետության և ժողովրդի անվտանգության վրա: Միևնույն ժամանակ, **դպրոցական լիարժեք կրթության և «Ազգ-բանակ» համատեքստում ակտիվ և կարող քաղաքացիների դաստիարակության կարևորումը կրթական ոլորտում դեռևս գրեթե բացակայում է:** Արդի Հայաստանում, ի տարբերություն կրթյալ ազգ լինելու մեր ավանդույթներին, դպրոցական կրթությունը գրեթե չի ապահովում առողջ ապրելակերպ ունեցող, ակտիվ և լավատես քաղաքացիների պատրաստումը: Հայրենասիրության քարոզումը դպրոցներում միշտ չէ, որ բացատրվում է և արմատավորվում աշակերտների մեջ, այն հաճախ ունենում է պաթետիկ և չփաստարկված բնույթ: Նման մարդկային ռեսուրսը գրեթե չի համապատասխանում «Ազգ-բանակ» միասնական մարտունակ և ակտիվ համակարգի արդյունավետությանը: Մինչդեռ, հասարակության ենթակառուցվածքները և սոցիալական բոլոր ինստիտուտները այս կամ այն

չափով պարտավոր են աջակցել պետության զինված ուժերին՝ ապահովելու սեփական գործունեության հնարավորությունը խաղաղության և հնարավոր սպառնալիքների պայմաններում:

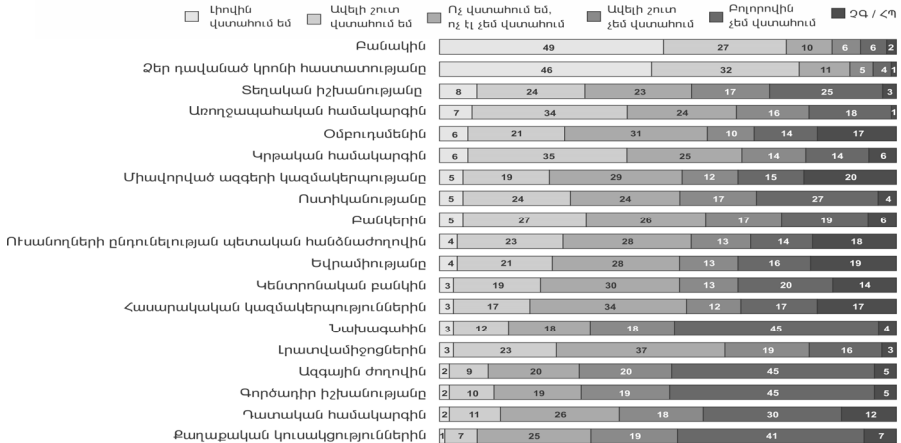
- **Բանակին և զինծառայողներին նվիրված պետական տոները, միջոցառումները:** Յուրաքանչյուր ազգ իր պատմության մեջ ունի հաղթանակներ և պարտություններ, սակայն հենց հաղթանակի օրերի մասին կուլտիվ հիշողությունն է նպաստում ազգային ներուժի միավորմանն ու սեփական դրական իմիջի ձևավորմանը: Այս կամ այն ռազմական հաղթանակի օրվա՝ որպես պետական տոնի առկայությունն օրացույցում նպաստում է բանակի դրական իմիջի կայացմանն ու փոխանցմանը սերնդե սերունդ:
- **Բանակի և զինծառայողների մասին տեղեկատվությունը ՋԼՄ-ներում:** ՋԼՄ-ների կողմից բանակի և զինծառայողների իմիջի ձևավորման և արտահայտման գործոնը կարող է նպաստել բանակի գործառնական արդյունավետության ու հասարակության կողմից բանակի համարժեք ընկալմանն ու, հակառակը՝ ՋԼՄ-ների կողմից բանակի վերաբերյալ տեղեկատվության մատուցումը կարող է վնասել զինծառայողների կողմից իրենց պարտականությունների լիարժեք կատարմանը, թյուր պատկերացում ստեղծել բանակի՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի մասին: Պետության անվտանգային ոլորտի վերաբերյալ յուրաքանչյուր տեղեկատվություն ՋԼՄ-ներում պետք է համապատասխանի տվյալ պետության օրենսդրությանը, ազգային շահերին և լրագրողական էթիկայի կանոններին:
- **Բանակի մասին տեղեկատվությունն ու քննարկումները համացանցում:** Համացանցը, լինելով հարաբերականորեն ազատ և քիչ վերահսկվող տեղեկատվական հարթակ, համակրելի է հատկապես երիտասարդության և միջին տարիքի լսարանի համար: Ինչ վերաբերում է բանակին և զինծառայողներին, ապա նրանց կերպարը համացանցում ձևավորվում է սոցիալական ցանցերի, on-line մամուլի, բանակին ուղղակի և անուղղակի կերպով նվիրված կայքէջերի, համացանցային քննարկումների և այլնի միջոցով: Համացանցային տեղեկատվահաղորդակցական գործընթացների օգտագործումը բանակի և զինծառայողների դրական իմիջի ձևավորման և տարածման համար հեռանկարային է:
- **Բանակի և զինծառայության սոցիալական գովազդը:** Սոցիալական գովազդը սոցիալական ինստիտուտների և հարաբերությունների գովազդ է՝ ուղղված հասարակության մեջ այս կամ այն վարքային նորմի, սոցիալական վարքագծի, սոցիալական հարաբերությունները կարգավորող ինստիտուտի մասին տեղեկատվության տարածմանն ու դրական վարքի խրախուսմանը: Սոցիալական գովազդի մասին խոսելիս հիմնականում կարևորվում է դրական արժեքների քարոզումը, որոնք կնպաստեն սոցիալական հարաբերությունների արդյունավետության բարձրաց-

մանը⁸: Բանակի և զինծառայության սոցիալական գովազդն անհրաժեշտ է ոչ միայն պատերազմի և ձգնաժամային իրավիճակների ժամանակ, երբ առավել հրատապ են դառնում բանակի և հասարակության սերտաճումն ու հասարակության բոլոր ուժերի ուղղումը բանակի գործառույթներին աջակցելուն, այլև խաղաղ պայմաններում⁹:

ՀՀ ժամանակակից պատմության ընթացքում հայոց բանակը մշտապես ունեցել է կարևորագույն գործառնական նշանակություն, ուստի և ապահովել է իր բարձր վարկանիշն ու դրական համբավն առաջին հերթին իր գործառույթների իրականացման արդյունավետության շնորհիվ: Ինչպես վկայում են սոցիոլոգիական հարցումները, Հայոց բանակի վարկանիշը պետական մարմինների համակարգում մշտապես եղել է ամենաբարձրերից մեկը և զիջել միայն եկեղեցուն¹⁰, իսկ 2015 թ-ի դրությամբ անգամ գերազանցել է եկեղեցու հեղինակությանը (տես գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 1

ՈՐՔԱՆՈ՞Վ ԵՔ ՎՍՏԱՀՈՒՄ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ (2015)¹¹

⁸ Տես, օրինակ, *А. Ковалёва. Социальная реклама как объект социологического анализа. «Ученые записки ЗабГГПУ», 2012, № 4; А. Р. Деревянко, О. С. Зыбин. Социальная реклама как вид коммуникационной деятельности в современных условиях. «Современные исследования социальных проблем» (электронный научный журнал), 2012, № 7(15) (<http://sisp.nkras.ru/e-ru/issues/2012/7/zybin.pdf>):*

⁹ Կլո մափն առավել հանգամանորէն տես *Ա. Վ. Աթանեսյան, Ա. Ե. Սկրտիչյան, Ա. Ռ. Ավետիսյան, Ա. Ռ. Սահակյան, Վ. Հ. Մարգարյան, Մ. Ա. Մախարկինա*, Բանակ և հասարակություն. Ժամանակակից հիմնախնդիրներ: Ուսումնական ծեփարկ բուհերի և ռազմական ուսումնական հաստատությունների համար: Ե., 2013 էջ 280–281:

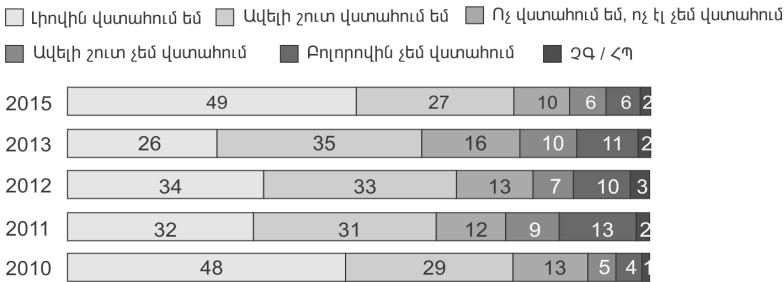
¹⁰ Տես, օրինակ, «Caucasus Barometer (CB). Public Perceptions on Political, Social, and Economic issues in South Caucasus Countries. Some findings from the CRRC 2013 data». CRRC Armenia. Yerevan, 18 April 2014 (http://www.crrc.am/hosting/file/_static_content/barometer/2013/CB2013_public%20presentation_English.pdf):

¹¹ Տես «Կովկասյան Բարոմետր (ԿԲ) 2015: Հարավկովկասյան երկրներում քաղաքական, սոցիալական և տնտեսական զարգացումների հանրային ընկալումը (2015 թ. Նոյեմբերի դրությամբ)»: Ե., 15 ապրիլի 2016 (http://www.crrc.am/hosting/file/_static_content/barometer/2015/CRRC-Armenia_CB2015_Presentation.pdf):

Մինևույն ժամանակ, տարբեր տարիներին բանակի հեղինակության տատանումները հիմնականում բանակում ժամանակ առ ժամանակ ծագող միջանձնային կոնֆլիկտների, զինվորների կողմից կատարվող սպանությունների և ինքնասպանությունների միջադեպերի, ինչպես նաև բանակային կյանքի մասին հասարակության մեջ շրջանառվող և հաճախ իրականությանը չհամապատասխանող ասեկոսեների հետևանք են (տես գծապատկեր 2)։

Գծապատկեր 2

ՈՐՔԱՆՈ՞Վ ԵՔ ՎՍՏԱՀՈՒՄ ԲԱՆԱԿԻՆ (2010-2015)¹²

Կարելի է նկատել պետական, հատկապես իշխանության ինստիտուտների հեղինակության ցածր լինելը, ինչն ուղղակիորեն և բացասաբար է անդրադառնում ամբողջ պետության հեղինակության վրա և հարվածում նաև բանակի գործառնմանը։ Պետության անվտանգության, այդ թվում՝ ռազմական անվտանգության ոլորտում ընդունվող որոշումների էական մասը քաղաքական բնույթի է, կապված է հասարակության մեջ ցածր վստահություն վայելող անձանց և օղակների հետ և համապատասխանաբար կարող է բացասաբար ընկալվել ինչպես բանակի անձնակազմի, այնպես էլ հասարակության այլ խմբերի և խավերի կողմից՝ բացասաբար անդրադառնալով բանակի մարտունակության վրա։

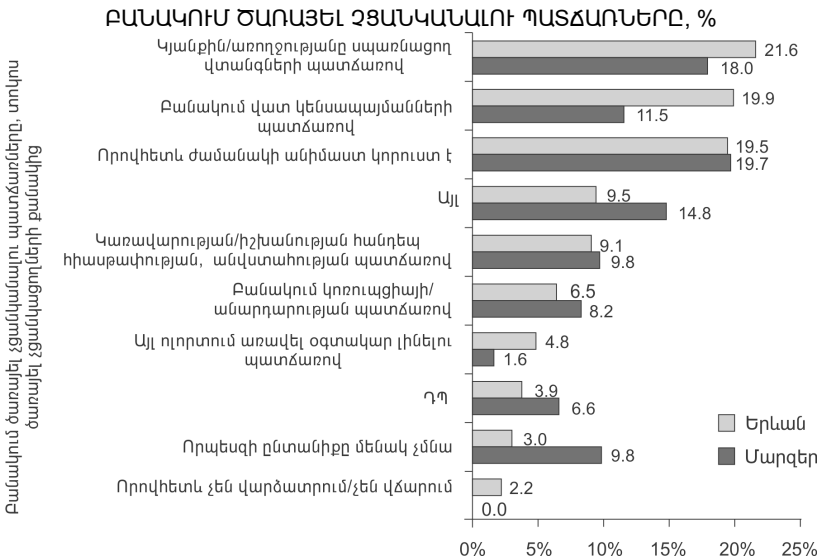
Բանակի բարձր հեղինակությունը, մի կողմից, և իշխանության երեք ճյուղերի մարմինների և ներկայացուցիչների ցածր համբավը՝ մյուս, վկայում են նաև այն մասին, որ «Հայոց բանակ» ասելով՝ բնակչությունը հասկանում է հենց հասարակության այն շերտերին, որոնք ուղղակիորեն ներգրավված են զինծառայության մեջ՝ իրենց բարեկամ, հարազատ և ընկեր զինվորներին և սպաներին։ Բացի այդ, հենց «էլիտար» կենսառձ ունեցողներն են հաճախ բնակչության կողմից մատնանշվում իբրև հայաստանյան հասարակության մեջ արմատավորված անհավասարության ապացույց և պատճառ՝ զինծառայությունից խուսափելու, սովյալ հեղինակազուրկ էլիտաներին չպաշտպանելու և իրենց շահերին չծառայելու։ Մինչդեռ «Ազգ-բանակ» հայեցակարգային ուղենիշերի առումով անհրաժեշտ է բանակի մարտունակության և հեղինակության ապահովումը հասարակության բոլոր շերտերի և պետության բոլոր մարմինների միասնական ջանքերի միջոցով, այդ թվում և, հատ-

¹² Տես նույն տեղում։

կապես՝ պետական իշխանության ինստիտուտների արդյունավետ գործառնան և հասարակության աչքերում հեղինակության ապահովման շնորհիվ:

Այսպես, 2015 թ. մայիս–սեպտեմբեր ամիսներին ԵԱՀԿ Երևանյան գրասենյակի աջակցությամբ ԵՊՀ Սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի մասնագետների կողմից իրականացված հետազոտության արդյունքների համաձայն՝ հարցվողների կողմից նշվել են բանակում ծառայել չցանկանալու հետևյալ պատճառները* (զծապատկեր 3).

Չծապատկեր 3

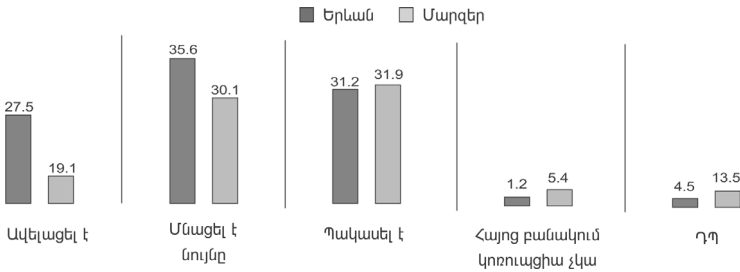
Բանակի հեղինակության վրա բանակում կոռուպցիոն դրսևորումների ազդեցության մասին բնակչության ընկալումները պարզելու համար տրվել է հարց, թե ինչպես է փոփոխվել կոռուպցիայի հետ կապված իրավիճակը բանակում վերջին 5 տարիների ընթացքում: Ստացվել են հետևյալ արդյունքները (զծապատկեր 4).

Տվյալների համաձայն՝ չնայած բավականին մեծ տոկոս են կազմում այն քաղաքացիները, որոնք լավատես են Հայոց բանակում վերջին տարիներին կոռուպցիայի նվազման վերաբերյալ, այնուամենայնիվ, քիչ չեն նաև նրանք, ովքեր գտնում են, որ կոռուպցիան բանակում կա՛մ մնացել է նույնը, կա՛մ ավելացել է: Այս հանգամանքը ավելի է կարևորում բանակի իմիջի ապահովման գործընթացներում բանակում հակակոռուպցիոն պայքարի իրականացումն ու դրա լուսաբանումը հասարակայնության լայն շերտերի, հատկապես թիրախային խմբերի համար:

* Հետազոտության ընթացքում իրականացվել է հարցաթերթիկային հարցման Երևանի, ինչպես նաև համեմատության համար՝ Արարատի և Վայոց Ձորի մարզերի սահմանամերձ գյուղական համայնքների բնակչություն, ընդհանուր առմամբ 940 հոգի:

Գծապատկեր 4

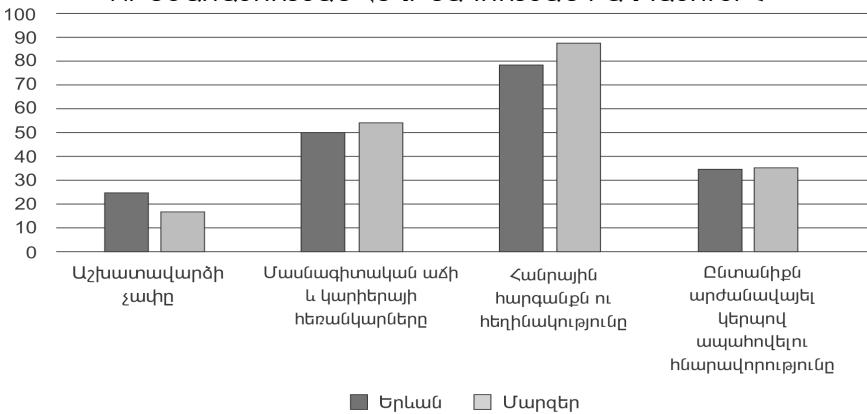
ԻՆՉՊԵՊ Է ՓՈՓՈԽՎԵԼ ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՎԵՐՋԻՆ 5 ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Զինժառայողների սոցիալական ապահովվածությունը զինժառայողի մասնագիտության հեղինակության կարևոր բաղկացուցիչներից է: Համապատասխանաբար, նշված հետազոտության ընթացքում փորձ է արվել պարզել, թե ինչպես են հարցվողները գնահատում զինժառայողի հեղինակությունը՝ ըստ իր և իր ընտանիքի սոցիալական ապահովվածության հեռանկարների (գծապատկեր 5):

Գծապատկեր 5

ԶԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԶԻՆԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԲԱՂՎԱՅՈՒՑԻՉ

Կարելի է նկատել, որ զինժառայողի կերպարը բնակչության շրջանում դեռևս ասոցացվում է ցածր աշխատավարձ ստացող, ընտանիքի անդամներին դժվարությամբ սոցիալապես ապահովող, մասնագիտական որոշ սահմանափակ աճի հնարավորություն ունեցող, սակայն հեղինակություն վայելող անձի հետ:

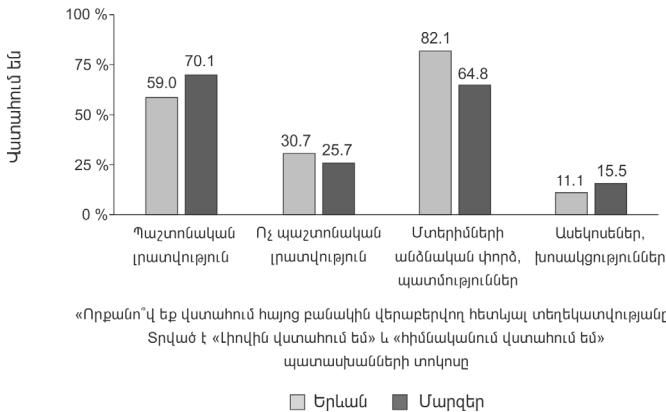
Ինչպես արդեն նշվել է, բանակի և զինժառայության հեղինակության ապահովման վրա ուղղակի և անուղղակի ազդեցություն ունի տեղեկատվահաղորդակցական համակարգն ու հասարակության մեջ մշտապես շրջանառ-

վող պաշտոնական և ոչ պաշտոնական տեղեկատվությունը կարևոր երևույթների և իրադարձությունների վերաբերյալ: Կարելի է տեսնել, որ բանակի և զինծառայության մասին քաղաքացիների տեղեկացվածությունը առաջին հերթին պայմանավորված է հարազատների և ծանոթների կողմից իրենց զինծառայության մասին պատմություններով, ապա՝ պաշտոնական լրատվությամբ (գծապատկեր 6):

Գծապատկեր 6

ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ՎՍԱՀՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐՔՅՈՒՐՆԵՐԻՆ

Վստահության մակարդակը հայոց բանակի վերաբերյալ տեղեկությունների աղբյուրներին, %

Այսպիսով՝ բանակի և զինծառայողների իմիջը համալիր երևույթ է, որը պայմանավորված է ոչ միայն գործառնական արդյունավետությամբ, այլև բազմաթիվ սոցիալ-մշակութային գործոններով, ինչպես նաև այդ իմիջն ապահովող տեղեկատվահաղորակցական գործընթացներով:

Բանակի և զինծառայողների վերաբերյալ համարժեք ընկալումն ինչպես իրենց իսկ զինծառայողների, այնպես էլ ամբողջ հասարակության կողմից էապես նպաստում է բանակում առողջ սոցիալ-հոգեբանական մթնոլորտի ձևավորմանն ու համագործակցային մշակույթի սերմանմանը, արդյունքում՝ զինված ուժերի առջև դրված խնդիրների արդյունավետ լուծմանը:

Համապատասխանաբար, ՀՀ ՁՈՒ-ի արդի բարեփոխումների համակարգում միջազգային համարժեք փորձի հաշվառմամբ բանակի արդյունավետության ապահովման տեսանկյունից անհրաժեշտ է ներդրել բանակի և զինծառայողների կերպարի մշտական բարելավմանն ուղղված նորարարական մեթոդներ: Սա ենթադրում է համալիր մոտեցում, որը կներառի.

- բանակի իմիջի վրա ուղղակի և անուղղակի ազդեցություն ունեցող գործոնների (սոցիալ-հոգեբանական, քաղաքական, տնտեսական, տեղեկատվական) հաշվարկում, վերահսկում, բարելավում,

- հասարակության մեջ բանակի և զինծառայության հեղինակության քարոզում՝ հաշվի առնելով թիրախային լսարանների հոգեբանության առանձնահատկությունները և արժեհամակարգը: Այդ նպատակով ինչպես բանակի ներսում սոցիալ-հոգեբանական աշխատանք իրականացնող, այնպես էլ հասարակայնության հետ կապերն ապահովող ՊՆ կառույցներում ներգրավել տարիքային հոգեբանության, սոցիոլոգիայի, հասարակայնության հետ կապերի, սոցիալական աշխատանքի ոլորտների ժամանակակից մասնագետներին,
- բանակում զինծառայության հետ կապված ռիսկերի նվազեցում, առկա ներքին հիմնախնդիրների և հակասությունների կարգավորում, թիրախային լսարանին զինծառայության վերաբերյալ ամբողջական և մշտական տեղեկացվածության ապահովում,
- հասարակության մեջ ձևավորված՝ սպաների ոչ միանշանակ ընկալումների պատճառների բացահայտում, հայ սպայի դրական-կառուցողական կերպարի խրախուսում և հանրայնացում,
- ռազմասոցիոլոգիական հետազոտությունների շարունակական իրականացում հասարակության՝ բանակի և զինծառայողների մասին ընկալումների վերաբերյալ, ինչպես նաև զինվորական կոլեկտիվներում՝ կոնֆլիկտային իրավիճակների աղբյուրների և ռիսկերի մշտական բացահայտման և շտկման նպատակով,
- բանակում բարեվարքության մշակույթի տարածմանն ուղղված միջոցառումների մշտական իրականացում,
- բանակ–ԶԼՄ համագործակցային փոխհարաբերությունների ամրապնդում, «ներդրված լրագրողների» համակարգի ամրապնդում, այդ թվում՝ բանակային իրադարձություններն ու հակամարտությունը լուսաբանող լրագրողների մասնագիտական վերապատրաստում:

«ԱԶԳ–ԲԱՆԱԿ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ

Նախագծի գիտական ղեկավար՝

քաղաքական գիտությունների դոկտոր (Ռ-Դ), քաղաքագիտության պրոֆեսոր,
ԱՄՆ-ի ՊԱՀ-ի հրավիրված առաջատար պրոֆեսոր և հակաահաբեկչության գծով
գիտնական-փորձագետ, Ռ-Դ Ռազմական գիտությունների ակադեմիայի ընտրված
իսկական անդամ, գեներալ-լեյտենանտ Հ. Մ. Քոթանջյան

Գիտական խմբագիր՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, Հայաստանի գիտության
վաստակավոր գործիչ Ն. Հ. Հովհաննիսյան

Պատասխանատու քարտուղար՝ Տ. Մ. Անպրոնյան

Ռազմագիտական խմբագրման բաժնի պետ՝ Զ. Գ. Ասատրյան

Խմբագրման բաժնի պետ՝ Ա. Մ. Մովսիսյան

Տեխնիկական բաժնի պետ՝ Վ. Ռ. Խալաֆյան

Թարգմանչության խմբի պետ՝ Զ. Վ. Փիրոյան

Ձևավորող նկարիչ՝ Դ. Ա. Փարվանյան

Տեխնիկական խմբագրումը՝ Ա. Հ. Սարուխանյանի

Տեքստերի թարգմանությունը՝ Մ. Ս. Ավետիսյանի, Ա. Ա. Մարտիրոսյանի,
Դ. Ս. Չիլինգարյանի

Ռուսերեն և անգլերեն տեքստերի խմբագրումը՝ Մ. Ս. Ավետիսյանի,
Ա. Ա. Մարտիրոսյանի, Թ. Դ. Չիլինգարյանի

Համակարգչային ապահովումը՝ Ս. Ռ. Հակոբջանյանի,
Թ. Դ. Չիլինգարյանի, Ա. Հ. Սարուխանյանի

Սրբագրիչ՝ Ն. Հ. Բաղդասարյան

Լուսանկարչական ապահովումը՝ Ա. Դ. Ներսիսյանի

և ՀՀ ՊՆ Տեղեկատվության և հասարակայնության հետ կապերի վարչության

Խմբագրության հասցեն՝ Երևան, Կ. ՌԻՆԵՑՈՒ փողոց, 56/6, հեռ. 28-54-25

Էջ ՀՀ ՊՆ կայքում՝ <http://www.mil.am/arm/index.php?page=105>

Պաշտոնական բլոգ-կայք՝ <http://razmavaraget.wordpress.com>

Էլ. փոստ՝ haykakanbanak@mil.am

© ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանի
«Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդես, 2016 թ.

Թուղթը՝ օֆսեթային: Ձևաչափը՝ 70x100 1/16:

Տեքստը՝ 140 էջ + 4 էջ ներդիր: Պայմանական տպագրական 10,25 մամուլ:
Տպաքանակը՝ 500: Տառատեսակները՝ «Arial», «Arial Unicode», «GHEA Grapalat»,
«Russian Baltica», «Times» և «Times New Roman»: Տպագրությունը՝ օֆսեթ:
Վկայական՝ 523: Դ-սփիչ՝ 69263: ISSN 1829-0108

Տպագրվել է «ԷՅՁԻ ՏՊԱՐԱՆ» ՍՊԸ-ում